

รูป ปัจจัย

๑. เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตัสสีละ แปลว่า ผู้.....โดยปกติ เป็นสมาสรูป กัตตุสาธนะ ตัสสีละ แปลว่า ผู้มีอัน...เป็นปกติ
๒. ลงหลังธาตุทั้งปวง ลบ รุ แล้วลบที่สุดธาตุ เช่น ปารคุ (ชโน), อนตุคุ (ปุริโส)
๓. ลงหลัง ภิคุช และ อิคุช ธาตุ ไม่ลบที่สุดธาตุ และรัสสะ อุ เป็น อุ เช่น ภิคุช (ชโน)
๔. แปลงตัวธาตุ หรือพยัญชนะที่สุดธาตุได้บ้าง เช่น วฐ (อิตถิ)
๕. ในบุคลิङ् ถ้าเป็น อุ แจกตามแบบ วิญญู ถ้ำรัสสะ อุ เป็น อุ ให้แจกตามแบบ ครุ

ตัวอย่างรูปวิเคราะห์พร้อมทั้งแปลรูปวิเคราะห์

ธมฺม ชานาติ สีเลนาติ ธมฺมณฺญ (ภิคุช)

แปล. โย ภิคุช อ.ภิคุช ไต ชานาติ ย่อมรู้ ธมฺม ซึ่งธรรม สีเลน โดยปกติ อิติ เพราะเหตุนั้น โส ภิคุช อ.ภิคุช นั้น ธมฺมณฺญ ชื่อว่า ผู้ซึ่งธรรมโดยปกติ

รตฺถิ ชานาติ สีเลนาติ รตฺถณฺญ (เถโร)

แปล. โย เถโร อ.พระเถระ ไต ชานาติ ย่อมรู้ รตฺถิ ซึ่งราตรี สีเลน โดยปกติ อิติ เพราะเหตุนั้น โส เถโร อ.พระเถระ นั้น รตฺถณฺญ ชื่อว่า ผู้ซึ่งราตรีโดยปกติ

อทุชานํ คจฺจติ สีเลนาติ อทุชคุ (ปุคฺคโล)

แปล. โย ปุคฺคโล อ.บุคคล ไต คจฺจติ ย่อมไป อทุชานํ สู่ทางไกล สีเลนา โดยปกติ อิติ เพราะเหตุนั้น โส ปุคฺคโล อ.บุคคล นั้น อทุชคุ ชื่อว่า ผู้ไปสู่ทางไกลโดยปกติ

กตํ (อุปการํ) ชานาติ สีเลนาติ กตณฺญ (ชโน)

แปล. โย ชโน อ.ชน ไต ชานาติ ย่อมรู้ อุปการํ ซึ่งอุปการะ กตํ อันผู้อื่นทำแล้ว อิติ เพราะเหตุนั้น โส ชโน อ.ชน นั้น กตณฺญ ชื่อว่า ผู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นทำแล้ว

กาลัม ชานาติ สีเลนาติ กาลญญ (ชโน)

แปล. โย ชโน อ.ชน ไต ชานาติ ย่อมรู้ กาลัม ซึ่งกาล สีเลน โดยปกติ อิติ เพราะเหตุนั้น โส ชโน อ.ชน นั้น กาลญญ ชื่อว่า ผู้รู้ซึ่งกาลโดยปกติ

ภยัม อิกฺขติ สีเลนาติ ภิกฺขุ (ปุคฺคโล)

แปล. โย ปุคฺคโล อ.บุคคล ไต อิกฺขติ ย่อมเห็น ภยัม ซึ่งภยัม อิติ เพราะเหตุนั้น โส ปุคฺคโล อ.บุคคล นั้น ภิกฺขุ ชื่อว่า ผู้เห็นซึ่งภยัมโดยปกติ

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงบอกนามกิตก์ต่อไปนี้ ลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร พร้อมทั้งวิเคราะห์มาดู

๑. มตฺตญญ (ภิกฺขุ)
๒. เวทฺถุ (พฺราหฺมโณ)
๓. วทญญ (ชนา)
๔. วิญญ (ชโน)
๕. วฐฺ (อิตฺถิ)